

TÜRKİYE'DE GENÇLERİN YURTDIŞINDA YAŞAMA İSTEĞİ: SON DÖNEMDE YAPILAN GENÇLİK ANKETLERİNİN BİR ANALİZİ

Demet Lüküslü

Giriş

Son yıllarda Türkiye’de kamuoyu gençlerin karşı konulamaz bir şekilde yurtdışında (özellikle de küresel Kuzey ülkelerinde) yaşama isteğini tartışmaya başladı. Bu konuda yükselen bir ilgi olduğundan,¹ yakın gelecekte bu konu üzerine pek çok araştırma ve tartışma görüleceği benziyor.² Aslında bu konu Güneydoğu Avrupa ülkelerinde bu ülkelerden Orta Avrupa’ya göç oldukça olağan hale geldiğinden halihazırda sıcak bir tartışma konusu olsa da,³ Türkiye toplumu için henüz yeni tartışılmaya başlanan bir konu.

2022 yılı resmi uluslararası göç istatistikleri⁴ Türkiye’den göçün yükselen bir trend olduğunu göstermektedir. Örneğin, Türkiye’den göç edenlerin sayısı 2022 yılında bir önceki yıla göre %62,3 oranında artmış ve toplamda 466.914 kişiye ulaşmıştır. Bu rakam içinde 139.531 kişi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı iken, 327.383’ü ise yabancı ülke vatandaşlarıdır. Ayrıca bu istatistiklerde ülkeden göç etme eğiliminin gençler ve genç yetişkinlerde daha yüksek olduğu görülmektedir. Göç edenlerdeki en yüksek oran %15,8 ile 25–29 yaş kategorisinde iken, bu oranı %13,4 ile 30–34 yaş grubu ve %12,8 ile 20–24 yaş grubu izlemektedir. Toplamda 2022 yılında göç edenlerin yaklaşık %42’si 20-34 yaş grubundadır. Bu sebeple de ülkeden göç trendinde yaş ve kuşak faktörleri üzerine özellikle düşünmek gerekmektedir.

Göç literatürü göçün istek/niyet ile yapabilirlik/kapasitenin ortak bir sonucu olduğunu uzun süredir tartışıyor.⁵ Bu analizin asıl konusu ise göç isteklerini/niyetlerini gerçekleştirenler ve göç etmiş olanlar üzerinde olmayacaktır. Aksine bu analiz çerçevesinde gençlerin başka ülkelerde yaşama isteklerini ortaya koyan son dönemlerde yapılan gençlik anketlerine odaklanılacaktır. Bu anketlerin Türkiye’deki gençler hakkında

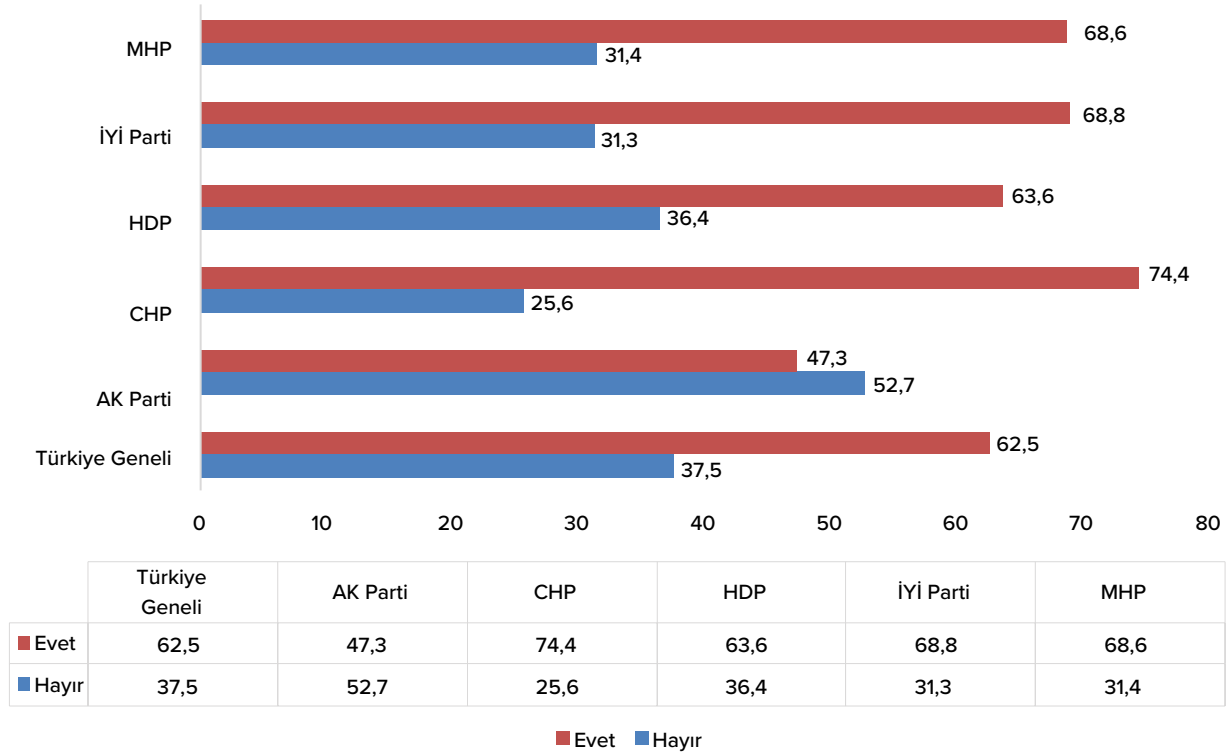
ne söylediğine ve gençlerin bu anketlere göre hedefindeki istikamet olan Avrupa hakkındaki algısı üzerine düşünülecektir.

Türkiye’de Gençler Üzerine Yapılan Anketler Gençlerin Yurtdışında Yaşama İsteği Hakkında Ne Söylüyor?

Son dönemde yapılan anketler, Türkiye’de gençlerde güçlü bir yurtdışında yaşama isteği olduğunu gösteriyor. Sosyal Demokrasi Vakfı (SODEV) tarafından 2020 yılında 15-25 yaş arası gençlerle 12 şehirde yapılan bir araştırma, gençlerin %62,5’inin eğer imkanları olsa bir yabancı ülkede yaşamak istediklerini gösterdi.⁶ Araştırma başka bir ülkede yaşamak isteyenlerin muhalefet partilerine oy verenler arasında daha yüksek olduğunu gösterse de— ki bu oran Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)’ye oy verenler arasında %74,4’e yükselmektedir— iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)’ye oy verenler arasında bile önemli bir yüzdendir (%47).

İmkanınız olsa yurtdışına yerleşip orada yaşamak ister miydiniz?

Kaynak: Türkiye'nin Gençliği Araştırması Raporu, s. 17

Bu bulgular Konrad Adenauer Vakfı'nın (KAS) peşi sıra yaptığı iki Türkiye'de gençlik anketleri tarafından da teyit edilmiştir. KAS'ın ilk çalışması, Türkiye Gençlik Araştırması 2021, Mayıs-Eylül 2021 tarihleri arasında 28 ilde 18-25 yaşları arasındaki gençlerle yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre, ankete katılanların %27,1'i Türkiye'de yaşamak istediğini ve buradaki hayatından memnun olduğunu belirtirken,

%72,9'u imkanı olsa başka bir ülkede yaşamak isteyeceklerini belirtmişlerdir. Yaşamak istenilen ülkelerin başında ise %30,6 ile (Almanya, Birleşik Krallık ve Fransa gibi) bazı Avrupa ülkeleri gelmekte ve bunu %15 ile Amerika Birleşik Devletleri, %12 ile Kanada ve %9,6 ile (İsveç, Norveç ve Finlandiya) İskandinav ülkeleri takip etmektedir. Arap coğrafyasında bir ülkede yaşamak isteyenlerin oranı ise sadece %1,1'dir.

İmkanınız olsa Türkiye'de mi yaşamak istersiniz yoksa başka bir ülkede mi?

	Sayı	Yüzde
Türkiye'de yaşarım, buradaki hayatımdan memnunum.	876	27,1
Avrupa ülkelerinde yaşamak isterim.	990	30,6
İskandinav ülkelerinde yaşamak isterim.	309	9,6
ABD'de yaşamak isterim.	485	15,0
Kanada'da yaşamak isterim.	388	12,0
Arap ülkelerinin birinde yaşamak isterim.	35	1,1
Balkan ülkelerinde yaşamak isterim.	22	0,7
Diğer	128	4,0
TOPLAM	3.233	100,0

Kaynak: Türkiye Gençlik Araştırması 2021, s. 111.

Anket katılımcılarına neden başka bir ülkede yaşamak istedikleri sorulduğunda ise, daha iyi yaşam koşulları (%32,4) ve iş bulmanın daha rahat olacağına düşünülmesi (%14,8) yanıtlarının toplamda anket katılımcılarının neredeyse yarısı tarafından (%47,2) yurtdışında yaşamının arkasındaki ortak nedenler olarak dile getirildiği

görülmektedir. Diğer ülkelerde insan haklarının daha gelişmiş olduğu (%19,5) ve daha fazla özgürlük olduğu (%17,6) algılarının da önemli sebepler olarak sıralanmış ve toplamda yaklaşık üç kişiden birinin (%37,1) yurtdışında yaşama isteğinin arkasında yatan sebep olarak bu yanıtlardan birini vermiştir.

Neden başka ülkede yaşamak istersiniz?

	Sayı	Yüzde
Türkiye'de iş bulamıyorum, orada daha kolay iş bulacağımı düşünüyorum.	696	14,8
Türkiye'de kendimi güvende hissetmiyorum.	602	12,8
Orada daha çok özgürlük var.	829	17,6
Orada insan hakları daha gelişmiş durumdadır.	920	19,5
Oradaki yaşam koşulları Türkiye'den çok daha iyidir.	1.527	32,4
Orası daha Müslüman bir ülkedir.	29	0,6
Diğer	110	2,3
TOPLAM	4.713	100,0

Kaynak: Türkiye Gençlik Araştırması 2021, s. 114.

Başka bir ülkede yaşama isteğinin nedenleri

	Sayı	Yüzde
Türkiye'de iş bulamıyorum, orada daha kolay iş bulacağımı düşünüyorum.	328	14,7
Türkiye'de kendimi güvende hissetmiyorum.	373	16,8
Orada daha çok özgürlük var.	460	20,7
Yaşam koşullarını yükseltmek	1.065	47,8
TOPLAM	2.226	100,0

Kaynak: Türkiye Gençlik Araştırması 2023, s. 50.

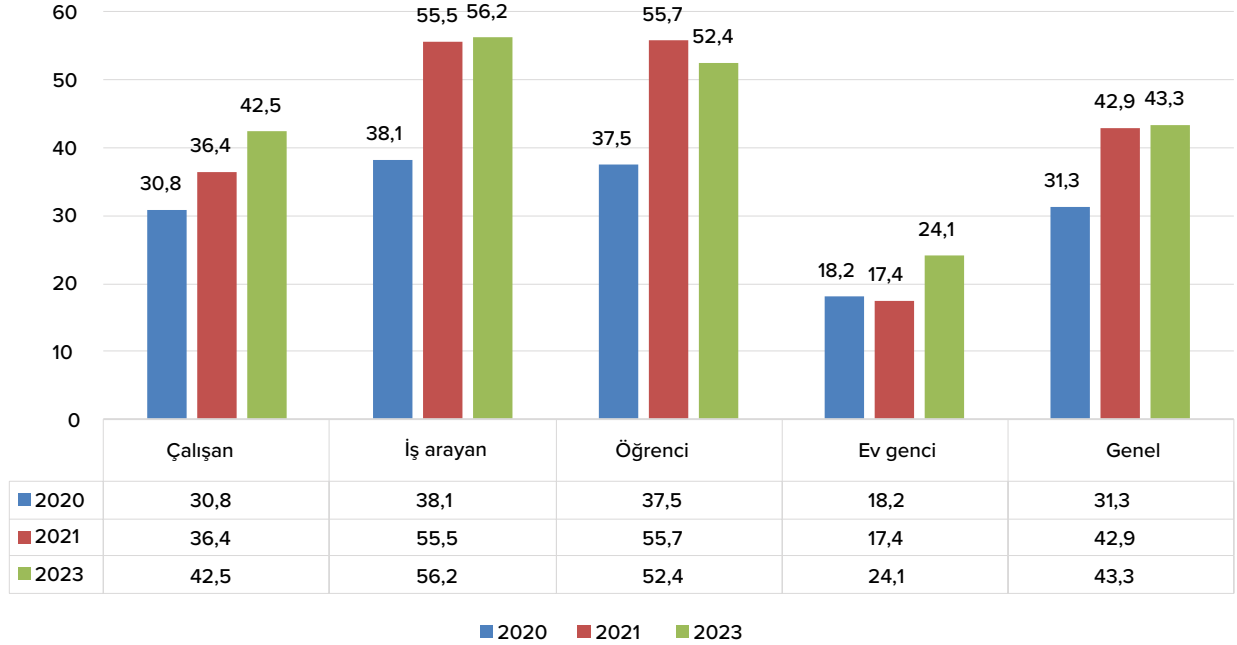
KAS'ın 2023 yılındaki ikinci anketi de bu bulguları teyit etmiştir. 5 Aralık 2022 ve 20 Ocak 2023 tarihleri 16 ilde 18-25 yaş arası gençlerle yapılan *Türkiye Gençlik Araştırması 2023*⁷ sonuçlarına göre, ankete katılan gençlerin %63'ü imkanı olsa başka bir ülkede yaşamak isteyeceklerini belirtmişlerdir. Yaşamak istenilen ülkelerin başında Almanya, ardından ise Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık gelmektedir. Başka bir ülkeye taşınma isteklerinin arkasında yatan neden sorulduğunda ise yaşam koşullarını yükseltme isteği (%47,8) listenin başında yer almaktadır. Anket katılımcılarının %20,7'si ise özgürlüğün öneminin altını çizmiş ve bu ülkelerde daha çok özgürlük olduğunu düşündüklerini belirtirken, %16,8'i Türkiye'de kendilerini güvende hissetmediklerini ve %14,7'si ise Türkiye'de iş bulamadıklarını ve yurtdışında daha kolay iş bulacaklarını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Her ne kadar yukarıda bahsi geçen anketler gençlerin yurtdışında yaşama isteği hakkında önemli bir iç görü sunsa da, çok daha detaylı bir araştırma için farklı dönemler arasındaki trendlerin farklılığını ve homojen bir kategori olmayan gençlik kategorisi arasındaki farklılıkların anlaşılmasını sağlayacak uzun soluklu araştırmalara ihtiyacımız var. Bu sebeple

18-29 yaş arası gençlerle 2020, 2021 ve 2023 yıllarında Habitat Derneği ve Infakto Araştırma tarafından yapılan Türkiye'de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırmaları⁸ analizleri yurtdışında yaşamak isteyen gençlerin oranındaki artışı göstermesi açısından önemli. Bu üç yıl içinde yurtdışında yaşamak isteyenlerin oranı 2020 yılında %31,3 iken 2021 yılında %42,9'a ve 2023 yılında %43,3'e yükselmiş olduğu görülüyor. Bu anketler aynı zamanda farklı gençlik kategorilerinin yurtdışında yaşama isteklerindeki farklılıkları da göstermektedir. Başka bir ülkede yaşama isteği en yüksek oranda iş arayanlar (2020 yılında %38,1, 2021 yılında %55,5 ve 2023 yılında %56,2) ve üniversiteye giden öğrenciler (2020 yılında %37,5, 2021 yılında %55,7 ve 2023 yılında %52,4) tarafından dile getirilmiştir. Bu oranlar çalışan gençlerin (2020 yılında %30,8, 2021 yılında %36,4 ve 2023 yılında %42,5), ne eğitimde ne istihdamda yer alan ve araştırma kapsamında ev gençleri olarak tanımlanan kategorinin (2020 yılında %18,2, 2021 yılında %17,4 ve 2023 yılında %24,1) yurtdışında yaşama istekleriyle karşılaştırıldığında hayli yüksektir. Öyle görünüyor ki, her ne kadar yurtdışında yaşama isteği konusunda genel bir eğilim olsa da bu eğilim iş arayan ve öğrenci olan gençlerde

Başka Bir Ülkeye Yerleşme İsteği

Kaynak: Türkiye'de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırma Raporu 5, s. 24.

daha baskındır. Ne eğitimde ne istihdamda olan gençler açısından neredeyse dört gençten birinin yurtdışına gitmek isteğinin olduğunu görmek önemli olsa da bu isteğin genç kadınlar arasında daha düşük kaldığını belirtmek gerekir.⁹

Türkiye'de Gençlerin Avrupa ve Avrupa Birliği Algısı

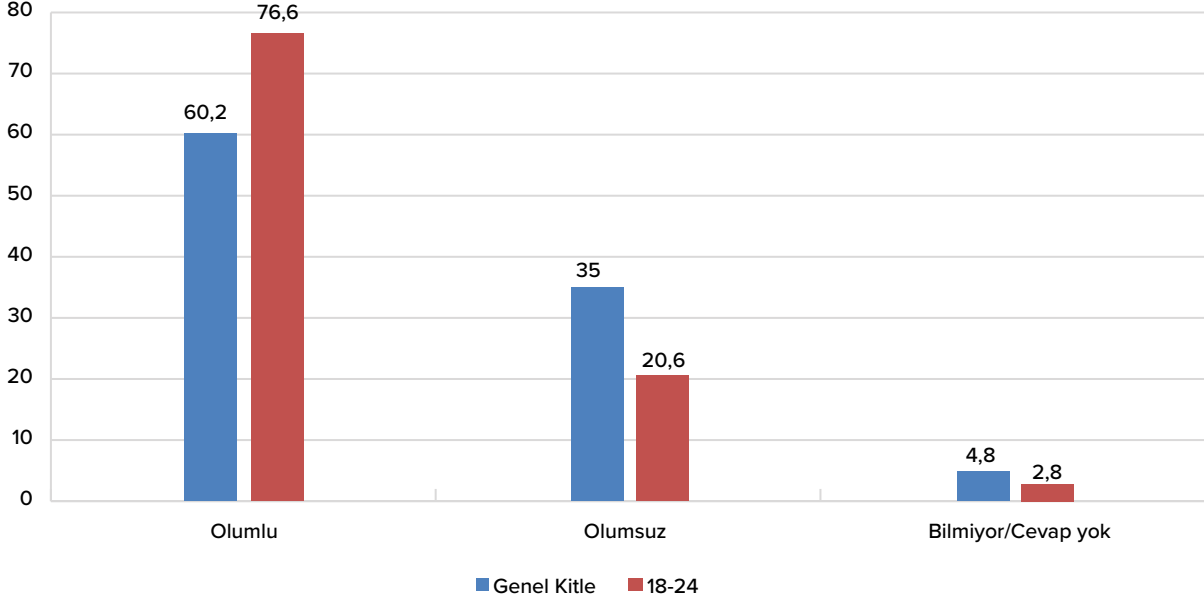
Yukarıda özetlediğimiz anket sonuçları gençlerin neden Türkiye'yi terk etmek istedikleri konusunda bir siyasi tartışmayı başlattı ve bu tartışma kimi zaman gençleri ülkede kalıp değişim için mücadele etmedikleri için suçlamaya kadar ya da onları kalmaya ikna etmeye çalışmaya kadar gitti. Ancak konu hakkında olumlu ya da olumsuz yargıları bir kenara koyarak, bu olgunun arkasında yatan sebepleri anlamaya çalışmak önemli görünüyor. Bu anket sonuçları genç

kuşağın önemli sosyo-ekonomik sorunlarını çözmüş ve daha iyi yaşam koşulları içinde yaşama isteğinin bir göstergesi ve dolayısıyla toplum üzerine yeniden düşünmenin de bir yolu olarak okunabilir.

Anketler Avrupa ülkelerinin (özellikle başta Almanya olmak üzere Orta Avrupa ülkelerinin) gençler için çok çekici olduğunu gösterdiğinden Avrupa'nın gençler için neyi ifade ettiği üzerine düşünmek de önem kazanmaktadır. Tam da bu sebeple bu algıyı tartışan derinlikli araştırmalara ihtiyaç var. 2022 yılının Mart ayında ABD'nin Alman Marshall Fonu tarafından yapılan Avrupa Birliği Algıları Araştırması 2022¹⁰ gençler arasında Avrupa ve Avrupa Birliği (AB) algısının olumlu olduğunu teyit etmiştir. Anket, 18–24 yaş grubunun Avrupa/Avrupalılar ve Avrupa Birliği ile ilgili olumlu düşünceleri olduğunu ve %72,8'inin Avrupa Birliği üyeliğinin Türkiye için olumlu

Avrupalılar Hakkındaki Düşünceler

Kaynak: Avrupa Birliği Algıları Araştırması 2022, s. 19.

olacağını dile getirdiklerini (oysa ki bu oran genel nüfus için %58,6'dır) göstermektedir. Ancak Türkiye'nin AB üyesi olabileceğine dair inancın düşük olduğunu da belirtmek gerekir. Türkiye'nin vize serbestisi için reformlar yapması hakkındaki destek de oldukça yüksektir ve yükselmektedir. Ek olarak 18–24 yaş grubunun genel nüfusa göre Avrupalılar hakkında daha olumlu bir algıya sahip oldukları görülmektedir: genel nüfusta %60,2 olan bu olumlu algı gençlerde %76,6'a ulaşmaktadır.

Bu anket sonuçlarına dayanarak Türkiye'de gençlerin daha iyi koşullarda (ekonomik anlamda ve daha özgür bir toplumda yaşamak anlamında) yaşamak istediklerini ve Avrupalı bir ülke de (her ne kadar zor olacağını düşünseler de Avrupa Birliği'ne daha entegre) bir ülkede yaşamak istediklerini şiddetli bir şekilde ifade ettikleri söylenebilir.

Sonuç Yerine

Yurtdışında yaşama isteğinin gerçekten ne olduğunu tartışabilmek için bu isteğin karmaşıklığının -ki gençlik kategorisinin heterojenliğini ve kesişimselliğini düşündüğümüzde konu daha da çetrefilli hale gelmektedir- altını çizmek gerekir. Kesin bir şey varsa o da bu karmaşık olguyu anlamak için daha fazla araştırmaya ve sadece nicel değil derinlikli nitel veriye de ihtiyacımız olduğudur. Ayrıca gençler bu araştırmalarda sürekli bir istikamete (Avrupa'ya ve Avrupa ülkelerinin başında da Almanya'ya) işaret ettiklerinden, gençler için Avrupa'nın, Avrupa ülkelerinin ve Avrupa Birliği'nin ne anlama geldiğini de çalışmak önemli görünmektedir. Ve pek tabii ki bu da gençlik ve Avrupa çalışmalarını harmanlayan derinlikli disiplinlerarası araştırmaları gerektirmektedir.

Notes

- 1 | Konu hakkında en önemli bazı gazetecilik çalışmaları için bkz. Ruşen Çakır, “Büyük Göç [Grand Migration], *Medyascope*, 14 Ağustos, 2023, <https://medyascope.tv/2023/08/14/buyuk-goc-1-turkiyeden-gidenler-hikayelerini-rusen-cakira-anlatiyor-tanik-koruma-programina-girer-gibi-her-seyi-sifirliyorsunuz/>.
- 2 | Konu hakkında öncü akademik çalışmaları bir araya getiren bir derleme için bkz. Didem Danış, ed. *Gitmek ve Dönmek Arasında: Türkiye’de Yeni Nesil Beyin Göçü* (Ankara: Nika Yayınevi, 2024).
- 3 | Bkz. Miran Lavrič, Smiljka Tomanović, and Mirna Jusić, *Youth Study Southeast Europe 2018/2019* (Berlin: Friedrich Ebert Stiftung, 2019), <https://library.fes.de/pdf-files/id-moe/15274-20190408.pdf>.
- 4 | “Uluslararası Göç İstatistikleri,” Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK), son değiştirilme tarihi 24 Temmuz 2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Uluslararası-Goc-Istatistikleri-2022-49457#:~:text=T%C3%BCrkiye'den%20yurt%20d%C4%B1%C5%9F%C4%B1na%20g%C3%B6%C3%A7,%C3%BCn%C3%BC%20ise%20yabanc%C4%B1%20uyruklular%20olu%C5%9Fturdu.>
- 5 | Bu konuda önemli bir tartışma için bkz. Jørgen Carling and Francis Collins, “Aspiration, desire and drivers of migration,” *Journal of Ethnic and Migration Studies* 44, no. 6 (2018): 909–926; Jørgen Carling and Kerilyn Schewel, “Revisiting aspiration and ability in international migration,” in *Aspiration, Desire and the Drivers of Migration*, 37–55 (New York/ Londra: Routledge, 2020).
- 6 | “Türkiye’nin Gençliği Araştırması Raporu],” Sosyal Demokrasi Vakfı (SODEV), son değiştirilme tarihi 19 Mayıs 2020, https://sodev.org.tr/wp-content/uploads/2020/05/detayli_rapor.pdf.
- 7 | *Türkiye Gençlik Araştırması 2023*] (Ankara: Konrad Adenauer Stiftung Türkiye Temsilciliği, 2023), <https://www.kas.de/documents/283907/24685727/T%C3%BCrkiye+Gen%C3%A7lik+Ara%C5%9F%C4%B1rmas%C4%B1+2023.pdf/8cc42a63-e829-0057-15a5-b03f36ed9a32?version=1.1&t=1685717349843>.
- 8 | “Türkiye’de Gençlerin İyi Olma Hali Araştırma Raporu 5” Habitat Derneği son değiştirilme tarihi Nisan 2023, <https://habitatdernegi.org/wp-content/uploads/2023/04/Turkiyede-Genclerin-Iyi-Olma-Hali-Raporu-5-Ozet-Rapor-Sunum.pdf>.
- 9 | Konunun toplumsal cinsiyet boyutu hakkında bkz. Demet Lüküslü ve Kezban Çelik, “Gendering the NEET Category: Young NEET Women in Turkey,” *Turkish Studies* 23, no. 2 (February 8, 2021): 200–222, <https://doi.org/10.1080/14683849.2021.1882861>.
- 10 | “Avrupa Birliği Algıları Araştırması 2022,” The German Marshall Fund (GMF) of the United States, son değiştirilme tarihi 14 Nisan 2022, <https://www.gmfus.org/sites/default/files/2022-04/Turkish%20Perceptions%20of%20the%20EU%202022%20-%20Turkish%20%281%29.pdf>

İstanbul Politikalar Merkezi–Sabancı Üniversitesi–Stiftung Mercator Girişimi Hakkında

İstanbul Politikalar Merkezi–Sabancı Üniversitesi–Stiftung Mercator Girişimi, Türkiye-Almanya ve Türkiye- Avrupa arasındaki akademik, politik ve sosyal bağları güçlendirmeyi hedeflemektedir. Ortaklığın kuruluş amacı, küreselleşen dünyada bilgi sahibi olma ve 21. yüzyılın koşullarıyla yüzleşebilmek için fikir ve insan alışverişinin önkoşul olduğu inancından kaynaklanmaktadır. Girişim, Avrupa bağlamında ve küresel ölçekte Türkiye ve Almanya'nın geleceği konusunda kurucu tarafların önemli olduğuna inandığı AB-Almanya-Türkiye ilişkileri ve İklim Değişikliği alanlarına odaklanmaktadır.

Demet Lüküslü, 2023/24 Mercator-İPM Araştırmacısıdır.

Bu analizde yapılan yorumlar ve varılan sonuçlar yalnızca yazara aittir ve İPM'nin resmi görüşünü yansıtmaz. Bu analiz, "The Desire of Young People in Turkey to Live Abroad: An Analysis of Recent Surveys on Youth in Turkey" yazısının Türkçe çevirisidir.

Türkiye'de Gençlerin Yurtdışında Yaşama İsteği: Son Dönemde Yapılan Gençlik Anketlerinin Bir Analizi

9 p.; 30 cm. - (İstanbul Politikalar Merkezi–Sabancı Üniversitesi–Stiftung Mercator Girişimi)

ISBN 978-625-6956-39-1

Kapak Tasarımı ve Mizanpaj: MYRA

İstanbul Politikalar Merkezi

Bankalar Caddesi Minerva Han No: 2 Kat: 4
34420 Karaköy-İstanbul
T +90 212 292 49 39
ipc@sabanciuniv.edu - ipc.sabanciuniv.edu

İPM

İSTANBUL POLİTİKALAR MERKEZİ
SABANCI ÜNİVERSİTESİ
STIFTUNG MERCATOR GİRİŞİMİ